

ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΟΙ ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Οι «Βαμπερούζικαρισί» των Βυζαντινών και οι «Κέντζε-λοι» των Τούρκων. Ένα περίεργο έμμετρο ζερνί κατά των καλλικαντζάρων. Διαφορές δεξασίες περι καλλικαντζάρων. Αι έστρακι των Ρωμικών και των Βυζαντινών. Πώς φαντάζεται ο λαός τους καλλικαντζάρους. Πώς ένεσχελόν τους άνερούπους. Ποιοί γίνονται καλλικαντζάρου, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ο Έλληνας λαός έχει άπειρες παραδόσεις για τους καλλικαντζάρους. Το «Μπουκέτο» ασχολήθηκε και άλλοτε με αυτούς. Άλλά τα περί καλλικαντζάρων θηρίων-μυθικών στα διάφορα μέρη της Ελλάδος είναι τόσα πολλά, ώστε και πραγματική ολόκληρη θά μπορούσε να γραφεί γ' αυτά.

Τους καλλικαντζάρους λοιπόν τους προσοικονομούμε στους Βυζαντινούς, οι οποίοι τους ονόμαζαν «Β α μ β ο υ ζ ε ρ ν ι ο υ ρ ε σ», από το «Βαμπερούζι», όπως έλεγαν τότε τα σημερινά παιδάκια, επειδή τους φανταζόντουσαν ως άδεια ζώατα μεγάλα ισοδύναμα.

Η δεξασία αυτή του Έλληνικού λαού για τους καλλικαντζάρους έσφαιρεσε και τους Τούρκους.

Έτσι, σε πολλά μέρη της Τουρκίας, πιστεύουν ότι τις δώδεκα ήμερες από τον Χριστουγέννον μέχρι τον Φώτων, κάνουν την εμφάνισή τους στη γη οι Καρά-Κοντζίκου, μαύρα, ζωοειδή πνεύματα, τους οποίους για να διώξουν οι άνθρωποι από τα σπίτια τους, πρέπει να σπάρουν γύρω τις γειτζές του δωδεκαήμερου βαρετές και διαφορετικές άλωσιδες.

Στο Μοναστήρι του Τσιουρούδα, που είναι ανατολικά της Καστοριάς, υπήρχε άλλοτε ένα παλιό βιβλίο, στα έξοφιλλα του οποίου κάποιος καλόγηρος της γράφει από 200 περίπου έτών το εξής χωριό:

«Καλλικαντζαροι εισέβησαν εις τα Τουρκικά δοκίτια την νύκτα των Χριστουγέννων και έποίησαν πολιν ζημίαν».

Παράδειο δε στο βιβλίο αυτό ήταν γραμμένο και το «Εξόρισιον» των καλλικαντζάρων, το οποίο, πρέπει να γραφίξη κάθε Χριστιανός, για να διώξη τα κακά αυτά πνεύματα από το σπίτι του. Ίδου αυτό :

Κάντζαρε, καλλικαντζαροι
κάνθαρε, κακοσάντη,
κρεμοστακίσουν γρήγορα
και φύγε από δω πέρα
Παθόνος κατοικεί εδώ,
Χριστός και Άγιοι Πάντες,
και ελλογιαν έχουε,
Δεσποτικήν μεγάλην.
Και καθαρόν το έλαιον,
και διαναγή τον οίνον,
και το φρονίμ μωσχοβολά
ωσαν την εκκλησίαν.
Μαγαρισμένη πήγαμε
μέσα στους Γιωσυνήδεις (Έξορισίον)
και τρώπωσι στα γένεια των
και σουρομάδησ τα.
Και καταπήδησ' από κει,
στον Τούρκον τα καρτάνια,
κι' εκεί μείνει και φώλησσε
που ν' ο προσορισός σου... κλπ.

Τους καλλικαντζάρους ο Κορσής τους παράγει από το «Καλό» και «ανάμωρο».

Ο Πολίτης πάλι τους παράγει από το «Καλό» και «ταμαγιόν». «Ταμαγιόν» δε οι Βυζαντινοί έλεγαν κάτι φοβητά όσθηματά της έσοχής τους. Άπό αυτά μάλιστα διεσώθη ως σημερα και η λέξις «τ α μ α γ ι ο ν».

Άλλοι πάλι παράγουν την ονομασία από τη λέξι «Καλλιάνδας»

- Ναι.
- Κι' αυτό τρέχει σάν άνεμος, Ξ;
- Ναι, είνε γρήγορο σάν την άστρατού...
Η κόρη ανατέμναζε και ψιθύρισε :
-Πάρε με, Τεμά, πάρε με να φύγωμε...
Ο Τεμά άχτινοβόλδοντας ολόκληρος άν' τη γαρά του, άρπαξε τα όλα του, σημάσε τη σπηλι του άπ' τη θύει της και τα φόρτωσε όλα μαζί-στ' άλογό του. Ύστερα άγκάλιασε την άγαπημένη του και πήδησε άπάνω σ' αυτό άβελτα και γρήγορα.

Το άλογο έφυγε καλλικόνατις κατά το νότο. Σε λίγο το χωριό χάθηκε άπ' τα μάτια τους. Και το άλογο όλο κ' έτρεχε από γρήγορα... Το φεγγάρι έβγανε από ψηλά την άσχηνη του λάμνη στην άμια, ή φωνιαιές ύψονονταν ολόσιες και ή ορμηανός τους έσκέπαζε άποπάνω καταλάλας.

Η Μερσίαν είχε πιάξει τα γένια της γύρω στο λαιμό του Τεμά και τον κινιτάζε με λαχτάρα. Κι' ο Τεμά έσκαθε κάθε τόσο και τη φίλοσσε. Κι' έφηνεγαν, έφηνεγαν, πετοσσαν, φτερογιζαν μακριά άπ' τη σελαβιά, προς την έλευθερία, προς την άμωια άγάτη...

και άσχιζών τους καλλικαντζάρους με τις κατά τις Καλλιάνδας του Ύπνοισιου τελοσμένες εν Ρωμική έστρατι, κατά τις όποιες οι φορτάζοντες φοροσίαν προποσίδαζ.

Έτσι δέν είνε καθόλου παράδειο, άσχημία της περί καλλικαντζάρων παραδόσεις, να ήσαν ή έσπτες, αυτές, ή όποιες ανεγρίσθησαν κατόπι και στο Βιζάντιο. Στο Βιζάντιο μάλιστα, τις ήμερες αυτές, γίνεσθσαν και οι κληροί, οι όποιοι μετριμίζοντο για μέσο σ' αυτές άκόμα τις έκκλησίαις.

Η Σύνοδος άναθεματίσθη και άποσφραγαν τα όβρια αυτά, αλλά ή διασφορά ήταν τόση, ώστε κανένας δέν τις άβαν.

Οι καλλικαντζάρου, κατά τον Έλληναό λαό, είνε ός έπί το πλεστων τρυπόδες, νάνοι και ζωοί.

Οι ζωοί μάλιστα περιμωόνται τον άλλων, έχομενοι την πρώτη ήμερα των Χριστουγέννων. Φοβόν ενδομήματι ζώοια ή σιδερωια και έχουσ στην πλάτη τους μία λάμροματόια.

Έπίσης σε μερικά μέρη τους φαντάζονται καθάβου σε γαδάρωις ή σε λειπινάου.

Όσάντος οι καλλικαντζάρου είνε άναθεματι και άσθάδεις και ένοχλοσν ίδιος τα ζωοίσα που βγαίνοσι μοναχά έξω τη νύχτα, τις γειτζές και τις... μαμίες.

Καλλικαντζάρου γίνονται, σάν πεδύνοσι, όποι γεννιόσται τη νύχτα των Χριστουγέννων, διότι σάν άμωσση ανεγλήθησαν.

Σε άλλα μέρη της Ελλάδος πιστεύουν πάλι ότι καλλικαντζάρου γίνονται και όποι άστωσθησαν και δέν έξοδησθσαν με έκκλησιαστικέσ τιμείς.

Έπίσης σε μερικά μέρη πιστεύουν ότι οι... σαινοί φαντάζονται από καλλικαντζάρους.

Γενικόσ, σήμωνα με τις έλληναίς δεξασίαις, οι καλλικαντζάρου δέν είνε δυνάτω να βλάψουν τους άνθρώποισ. Μόνον τους τρυβίζου και τους ένοχλοσν. Για να άποφυγουν τις ένοχλοσσις αυτές των καλλικαντζάρων ή γεννάει σε μερικά χωριά της Ελλάδος, δέν κάνουνε νυγτέρια σ' άπο το διάστημα του δωδεκαήμερου.

Έπίσης το δωδεκαήμερο δέν γνήθου, γιατί οι καλλικαντζάρου πάνε και τους απροσβόν τα γένεματι.

Ένα από τα μεγαλύτερα κακά που κάνουν οι καλλικαντζάρου δέν και το ότι μαγαριόσι τα τρώοια, τα γένε, τους τεγτζεφοδες κλπ.

Γ' αυτό ή γεννάει, όταν βγαίνοσνε το δωδεκαήμερο, δέν καπούνε ποσώρι, από γάδο, μήποσ το μαγαριόσνε οι καλλικαντζάρου. Όσοι δε φασητό περιόσνε το βράδι, το φάλανε, τελοσγοντάς το με πανί, πάνω στο όποιο ζωομαγίζουσ έβαν σταφύ, ή βάζουσ ένα τριμμάτια από άντιδορο.

Η στάχη που θά μαζεύτη κατά το δωδεκαήμερο θεωροσται μαγαρισίω, γιατί, όποις κομίζουσ οι χωροί, οι καλλικαντζάρου έχουσ ιδιαίτερη μαμία να ορθόν στη φωτιά για να τη σβίσοσι.

Γ' αυτό σε πολλά μέρη της Ελλάδος ή στάχη του δωδεκαήμερου, θεωροσται ότι έχει διέδομα άποτίεσσιμα. Άμα άσχη στο πρόσωπο ενός έχθρο, Σε άλλα μέρη της Ελλάδος φάλανε τη στάχη αυτή και την μεταμοιζόνται κατά τον άσθενειόν των φρεών, κατά τον μωρμίζουσ και κατά των... χορών.

Άλλοσ επίσης πιστεύουν ότι οι καλλικαντζάρου τρώου τη νύχτα βατράχοισ λεροντάς τους μέσα σε σιδελές και ψηνοντάς τους στη φωτιά, που την άναφουσ άνθρώποιο, γιατί αυτοί ποτε δέν μωροσν ν' άναφώσνε φωτιά.

Άμα ιδή κανείς καλλικαντζάρου, για να τον διώξη, πρέπει να κινή τον σταφύ του και να το φωνάξη :

—Έβλα ζωοίστω, δαυιά κωίμωια...
—Η να ειπή τρεξέ-φορξέ το «Πάτερ Ημώσ».

Κατά τη λαϊκή παράδοσι, πολλές φορξές οι άνθρώποιο έχουσ σούλαβη καλλικαντζάρου. Για να κάτση ήμωσ στην περίπρωσι αυτή ή καλλικαντζάρου, πρέπει να τον δώση κανείς ένα ζώοιο να μετρησ τη τριπέρι και να τον δέση από το πόδι με κόκκινη λωσστή.

Στον παλιό χωρο τέλοσ, σε πολλά μέρη της Ελλάδος, τη νύχτα της παραμωνίς των Φώτων, άνάβουσε φωτιέξ για να διώξουσ τους καλλικαντζάρους.

